

ПОНЯТТЯ БЕЗПЕКИ ОСОБИ ТА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРОКУРАТУРИ

Наукові праці МАУП, 2015, вип. 44(1), с. 90–93

Розглянуто специфіку особистої безпеки працівників прокуратури.

Метою професійної діяльності працівників прокуратури України, відповідно до ст. 4 Закону України “Про прокуратуру”, є всемірне утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку і захист від неправомірних посягань [1]. Безумовно, виконання працівниками прокуратури покладених на них функцій вимагає наявності належних умов роботи, високого рівня професійної підготовки, достатнього матеріально-технічного забезпечення. Однак, чи не найвагомішою умовою успішної професійної діяльності працівника прокуратури є безпека його життя і здоров’я. Наявність певних небезпечних та шкідливих для здоров’я людини факторів у навколишньому середовищі є явищем постійним, хоч інтенсивність таких факторів і може суттєво коливатися залежно від безлічі факторів. Джерела небезпеки оточують людину всюди: під час праці та відпочинку, на виробництві і в побуті, у приміщеннях і під час пересування з використанням транспортних засобів. Навіть первинний аналіз ієрархії потреб людини (відповідно до теорії мотивації) дає змогу стверджувати, що безпека є однією з базових потреб, і її пріоритетність для особи порівняна з такими потребами як наявність їжі, одягу, помешкання для проживання (тобто фізіологічними). Специфіка безпеки полягає в тому, що не будучи чимось предметним (матеріальним), безпека є своєрідною характеристикою і необхідною умовою життєдіяльності об’єктів реального світу — людини, суспільства, держави. Отже,

це — конкретна категорія, що має за мету захист та просування життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави.

У силу специфіки своєї роботи працівники прокуратури щоденно відчують на собі протидію з боку криміногенних елементів. Однією з важливих проблем є забезпечення особистої безпеки працівників прокуратури як під час виконання службових обов’язків, так і поза службою, в буденних ситуаціях. Розв’язанню цієї проблеми Генеральна прокуратура України приділяє велику увагу, адже людина, яка впевнена у своїй безпеці, в безпеці своїх рідних і близьких, може якісно і принципово, з повною віддачею виконувати покладені на неї обов’язки.

Проблеми особистої безпеки з’являються все частіше в сучасній літературі. Цій тематиці присвячені окремі дослідження таких вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Р. Андросюк, В. Т. Білоус, С. К. Делікатний, Л. І. Казміренко, В. Л. Манилов, Г. Г. Почепцов, П. Я. Пригунов, Г. П. Ситник, Г. О. Юхновець та ін. Однак специфіка окресленої проблематики, зокрема, такий її аспект, як безпека працівників прокуратури, все ще потребує системного дослідження.

Поняття “безпека” нині є настільки широким, що видається доступним на інтуїтивно-побутовому рівні, при цьому його суть та зміст у науковому плані повною мірою ще не досліджені. На користь цього свідчить, зокрема, наявність дискусій та різних підходів щодо визначення та розуміння

таких базових понять, як “національні інтереси”, “національна безпека”, “військова організація держави” та інших критеріїв і методів оцінки безпеки, характеристик потенційних небезпек. Так, відповідно до юридичної енциклопедії: безпека — стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої і внутрішньої загрози. Система безпеки охоплює такі основні елементи: наукову теорію (філософію), доктрину (концепцію), політику, стратегію і тактику забезпечення безпеки і сукупність міжнародних, громадських інститутів та організацій, які забезпечують безпеку особи, суспільства, держави і засоби, способи і методи забезпечення безпеки. Розрізняють різні типи безпеки: за масштабом (міжнародна, регіональна, локальна); за суб'єктами (особиста, суспільна, національна, колективна); за суспільними сферами (політична, економічна, військова, екологічна, радіаційна тощо) [2, 312].

Забезпечення безпеки в Україні регулюється Конституцією, законами й нормативно-правовими актами, а також системою відповідних державних органів і об'єднань громадян. Саме розуміння безпеки, зазвичай трактується як стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз. Так, А. І. Папкин визначає: “У службовій діяльності сутність безпеки, зазвичай, визначається категоріями “розвиток”, “стійкість” та “удосконалення”, при цьому “в самій системі безпеки можна виділити ряд взаємопов'язаних підсистем: правову, економічну, організаційно-управлінську, техногенну, екологічну, інформаційну, психологічну, фізичну, пожежну” [3, 112]. Всі перелічені підсистеми безпеки невід'ємно пов'язані між собою та в сукупності утворюють єдину систему безпеки службово-професійної діяльності.

З точки зору особистої безпеки, для співробітників прокуратури, найбільш актуальною буде здатність до самозбереження та самовиховання (стійкість), нормальне (стабільне) функціонування в умовах впливу різних внутрішніх та зовнішніх загроз, можливість професійної діяльності за умови ризику та в інших екстремальних ситуаціях. Крім того, необхідно завжди пам'ятати, що специ-

фіка службової діяльності завжди пов'язана з ризиком (фінансовим, соціальним, економічним, політичним, психологічним) і він є звичайним станом для тих, хто бере участь у боротьбі з правопорушниками.

Поєднуючи зміст службово-професійної діяльності та визначену сутність безпеки, визначаємо конкретні функції безпеки: прогнозування, з'ясування, попередження, зниження, послаблення, нейтралізація, припинення, локалізація, протидія усунення загроз, що виникають у процесі здійснення службової діяльності. Відповідно, “метою забезпечення безпеки у службовій діяльності буде комплексний і системний вплив на потенційні та реальні загрози, що дасть можливість працівнику прокуратури успішно функціонувати в нестабільних зовнішніх та внутрішніх умовах, а також зниження та нейтралізація ризик-факторів, що безпосередньо впливають на службово-професійну підготовку” [4, 48].

Від аналізу поняття безпеки перейдемо до розгляду поняття особистої безпеки та її впливу на службово-професійну діяльність. Так, деякі вчені стверджують, що: “В сучасних умовах основним змістом безпеки все більше стає не тільки і не стільки захист держави та її державних інститутів, а людини й суспільства. На перший план вийшла проблема соціальної безпеки в широкому розумінні цього слова (соціально-економічної), іншими словами, безпеки особи, окремих груп населення, суспільства в цілому, тобто соціуму” [5, 59]. Таке твердження фактично проголошує першоосновою концепції національної безпеки, інтереси окремих особистостей, з яких випливають інтереси суспільства і держави. Під безпекою ж особи розуміється “такий стан захищеності її життєво важливих інтересів від фізичного, психологічного або ж іншого насильницького посягання, що загрожує нанесенням шкоди який дозволяє їй приймати рішення і здійснювати відповідні заходи захисту” [6, 29].

Підсумовуючи надбання попередніх досліджень і погоджуючись з деякими твердженнями можна наповнити дефініцію особистої безпеки працівника прокуратури та

ким змістом: особиста безпека працівника прокуратури — це комплекс основних та допоміжних заходів, спрямованих на зниження рівня небезпечних факторів до реально-можливого мінімуму, що дає гарантію збереження життя і здоров'я, нормального психічного стану і дієздатності працівника під час виконання функціональних обов'язків. При цьому особиста безпека визначається специфікою умов, змісту і форм професійної діяльності; ступенем професійної захищеності працівника, у тому числі — наявністю спеціальних заходів організаційно-правового, управлінського і матеріально-технічного характеру; рівнем професійно-психологічної підготовленості працівника і наявністю у нього спеціальних знань та вмінь для забезпечення особистої безпеки при вирішенні професійних завдань або у ситуаціях, пов'язаних з професійною діяльністю.

Варто зауважити, що рівень безпеки особистості, який існує в суспільстві, є таким самим загальним надбанням, як і рівень демократії, освіти, культури. Він не може бути підвищений миттєво введенням тієї чи іншої постанови Уряду, тому що залежить від багатьох факторів, що органічно переплітаються та взаємодіють: історичного минулого народу; його менталітету; рівня розвитку економіки; рівня знань та добробуту людини; індивідуальних особливостей людини; психології поведінки людей в екстремальних та стресових ситуаціях. Звісно, безпека людини є складовою безпеки держави, тож на сучасному етапі будівництва вітчизняної правової держави, концептуальним є завдання органічного узгодження інтересів кожного громадянина з інтересами держави.

Розглядаючи людину як особистість, необхідно враховувати, що в її структурі завжди взаємодіють два чинники: біологічний, тобто природний, спадковий і соціальний, набутий у процесі спілкування, взаємодії з оточуючим світом. Той чи інший чинник повинен враховуватися при визначенні критеріїв, які ставлять той чи інший напрям діяльності перед особистістю, котра обрала ту чи іншу професію. Проблема забезпечення безпеки працівників прокуратури стоїть дуже гостро.

Вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від самих працівників прокуратури: рівня їхньої фізичної і теоретичної невідповідності, байдужості до себе і своїх колег, легковажного ставлення до потенційної небезпеки, невміння прийняти вірне рішення у скрутній ситуації — всього, що призводить до небажаних наслідків. І навпаки, якщо працівник підготовлений, здатен правильно оцінити обстановку, за потреби вміло застосовує прийоми самооборони і зброю, не розгубиться в екстремальній ситуації і зможе прийняти правильне рішення, то він або не потрапить в небажану ситуацію взагалі, або вийде з неї з мінімальними втратами. Саме тому одним з вирішальних факторів особистої безпеки є психологічна підготовленість працівників прокуратури, їх стійкість, здатність приймати правильні рішення у стресових ситуаціях та адаптація після них. Адже можна освоїти практично і теоретично всі навички, відмінно відпрацювати ситуації та заняття, а при виникненні реальної загрози — спасувати. Порушення чи втрата психічного здоров'я — це реальна передумова для виникнення негативної поведінки. В умовах стресових ситуацій та емоційно-психологічних перевантажень (а це може бути щодня) працівнику необхідно володіти хоча б найпростішими навичками самодіагностики і саморегуляції, щоб якісно вирішувати службові завдання.

Висновки і пропозиції. Враховуючи важливість і актуальність питання забезпечення особистої безпеки в службовій діяльності співробітників прокуратури доцільно включити до навчальних планів підготовки фахівців навчальну дисципліну “Особиста безпека працівника прокуратури”. Під час вивчення цього курсу особливу увагу слід приділяти особистій безпеці при виконанні службових обов'язків, у спілкуванні з людьми та в надзвичайних ситуаціях. Особливістю вивчення деяких тем може бути практичне моделювання екстремальних ситуацій проведення оперативно-тактичних навчань, відпрацювання практичних навичок, що можуть знадобитися в реальній надзвичайній ситуації. Такий елемент підготовки не тільки забезпечить працівника корисними навичка-

ми а й додасть психічної стабільності, впевненості.

Наявність високого рівня психічної стійкості в поєднанні з професіоналізмом, теоретичною підготовкою та практичним досвідом дадуть змогу працівникові прокуратури завжди бути впевненим у своїй безпеці і всього себе присвячувати високій функції своєї організації — відстоювання верховенства закону, зміцнення правопорядку.

Література

1. Закон України “Про прокуратуру” від 05.11.1991 р. № 1789-ХІІ // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>

2. Юридична енциклопедія: У 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. — К.: Укр. енцикл., 1998. — Т. 1: А–Г. — 672 с.

3. Папкин А. И. Личная безопасность сотрудников органов внутренних дел. Тактика и психология безопасной деятельности. — М.: Академия МВД России, 1996. — 230 с.

4. Пригунов П. Я. Психология забезпечення спеціальних операцій [Навч. посіб.]. — К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2000. — 303 с.

5. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): Навч. посіб. / Н. Р. Нижник, Г. П. Ситник, В. Т. Білоус / За заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. — Ірпінь: Акад. ДПС України, 2000. — 304 с.

6. Деликатный С. К. Основы профессиональной и психологической подготовки сотрудников личной охраны / С. К. Деликатный, Ж. Ю. Половникова, П. Я. Прыгунов. — К.: Правда Ярославичів, 1998. — 380 с.

На основі аналізу існуючих досліджень зроблено висновок про взаємозв'язок особистої безпеки і суспільних процесів та сформульовано дефініцію особистої безпеки працівника прокуратури. Запропоновано вдосконалення навчальних планів підготовки фахівців для органів прокуратури.

На основе анализа существующих исследований сделан вывод о взаимосвязи личной безопасности и общественных процессов и сформулирована дефиниция личной безопасности работника прокуратуры. Предложено совершенствование учебных планов подготовки специалистов для органов прокуратуры.

It was concluded about interconnection of personal safety and social processes and was formulated a definition of personal safety of the prosecutor's office workers, based on the analysis of existing studies.

Надійшла 10 лютого 2015 р.